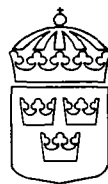

Utrikesutskottets yttrande

1992/93:UU2y

Regeringens skrivelse 1992/93:13 om FN:s konferens om miljö och utveckling år 1992 — UNCED

1992/93
UU2y

Till jordbruksutskottet

Sammanfattning

I yttrandet behandlas regeringens skrivelse 1992/93:13 om FN:s konferens om miljö och utveckling år 1992 — UNCED samt ett antal motioner väckta med anledning av nämnda skrivelse.

Bakgrund

Regeringen har med skrivelse 1992/93:13 lämnat riksdagen en redogörelse för FN:s konferens om miljö och utveckling, UNCED, som ägde rum i Rio de Janeiro den 3—14 juni 1992. Konferensen behandlade globala miljö- och utvecklingsfrågor av stor betydelse för mänsklighetens fortlevnad. Konferensen var i vissa hänseenden en uppföljning av Stockholmskonferensen år 1972. Jordbruksutskottet har med remiss 1992-11-03 berett utrikesutskottet tillfälle att avge yttrande över skrivelsen samt över motioner väckta med anledning av nämnda skrivelse. Utrikesutskottet begränsar sitt yttrande till skrivelsen och de motionsyrkanden som rör miljöfrågorna i biståndet, FN:s biståndsmål, uländernas skuldbörda samt frågan om militära resurserns användande för miljöändamål.

Motionerna

I yttrandet behandlar utrikesutskottet följande motioner:

1992/93:Jo2 av Lars Werner m.fl. (v) vari yrkas

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljöhänsyn i alla biståndsorgans och Exportkreditnämndens verksamhet,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samarbete mellan SIDA och Naturvårdsverket,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om insatser från biståndsmyndigheterna för att stimulera framväxt av miljöanpassade transportsystem,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen på energibiståndet,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökat bistånd till kvinnliga jordbrukare,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om folkrörelserepresentation, särskilt från u-länderna, i GEF, Världsbanksgruppen, IMF, GATT och UNCTAD,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avskrivning av u-ländernas skulder alternativt utbyte av skulder mot miljöinsatser.

1992/93:Jo3 av Margareta Winberg m.fl. (s) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande FN-studien om militären och miljön avseende nationella och internationella åtgärder.

1992/93:Jo4 av Kenneth Lantz och Lars Svensk (kds) vari yrkas

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av att i olika internationella fora verka för att u-ländernas ekonomiska situation kan förbättras genom att påverka andra stater att leva upp till 0,7 procentmålet.

1992/93:Jo5 av Annika Åhnberg (-) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett fortsatt aktivt engagemang i arbetet för omställning av militära resurser till miljöskydd,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ett fortsatt aktivt arbete för att förverkliga 0,7-procentmålet.

Utskottet

Utskottet konstaterar att Riokonferensen i många avseenden var en stor framgång. Den innebar ett viktigt steg för att nationellt och internationellt lösa världens miljö- och utvecklingsproblem. De länder som deltog i konferensen har genom Riodeklarationen åtagit sig att långsiktigt sträva mot en hållbar utveckling. Därmed har världssamfundet för första gången bekräftat att utveckling, som äger rum inom ramen för ekosystemens bärighet, utgör en långsiktig mellanstatlig målsättning.

Utskottet konstaterar vidare att Sverige på olika sätt var pådrivande i det förhandlingsarbete som ägde rum inom den förberedande kommittén för Riokonferensen. I många viktiga frågor presenterade Sverige ensamt, eller tillsammans med övriga nordiska länder, förslag och initiativ. Det gäller bl.a. inom områden som finansiering av föreslagna åtgärder på miljöområdet, utvecklingen av det institutionella samarbetet, innehållet i Riodeklarationen, frågan om biologisk mångfald samt särskilda avsnitt om förhållandet mellan militära aktiviteter och miljön i handlingsprogrammet Agenda 21.

Utskottet konstaterar att de svenska förhandlingsmålen inför Rio-konferensen, bl.a. att denna skulle resultera i konkreta åtaganden av och rekommendationer till regeringar och internationella organisationer, blivit väl tillgodosedda, särskilt genom beslutet om Agenda 21. Riodeklarationen kan enligt utskottets bedömning väntas få stor betydelse i det fortsatta internationella samarbetet på miljö- och utvecklingsområdet. Det får vidare anses som en framgång att konventionerna om klimat och biologisk mångfald kunde undertecknas i Rio och av en överväldigande majoritet av världens länder.

Samtidigt konstaterar utskottet med beklagande att de länder som samlades i Rio inte lyckades komma överens i vissa avseenden. Konventionen om biologisk mångfald, som i huvudsak uppfyller de svenska förhandlingsmålen, undertecknades t.ex. inte av Förenta staterna. Den av Sverige aktivt drivna frågan om militära aktiviteter och miljöansvar fick i Rio inte den genomslagskraft som motsvarar det svenska engagemanget. Klimatkonventionen borde enligt svensk uppfattning ha varit mer preciserad i fråga om bl.a. tidsgränser. Också texterna i Agenda 21 angående energirelaterade frågor kunde ha varit mer kraftfulla och tydliga.

Sverige, liksom de andra deltagarna i UNCED, står nu inför uppgiften att nationellt och internationellt följa upp de åtaganden som gjordes i Rio. Utskottet konstaterar att regeringens skrivelse, inbegripet översättningen av den omfattande Agenda 21, på ett föredömligt sätt ger uttryck för regeringens ambition att inleda en bred diskussion om och analys av hur Riobesluten skall förverkligas i Sverige och hur det internationella uppföljningsarbetet skall fortlöpa. Detta måste vara ett högprioriterat mål i den långsiktiga processen mot en globalt sett miljömässigt hållbar utveckling. Samtidigt utgår utskottet från att regeringen i det internationella arbetet fortsätter att aktivt driva de förhandlingsmål som inte helt kom att tillgodoses i Riokonferensens slutdokument.

Vänsterpartiets motion Jo2, yrkandena 10–14 och 16, behandlar frågan om hur miljöhänsynen på olika sätt skall stärkas inom det svenska biståndet. Utrikesutskottet vill i detta sammanhang anföra följande.

Genom det s.k. femte biståndsmålet, miljömålet, har miljöaspekterna sedan flera år integrerats i den svenska biståndsverksamheten. En svensk utgångspunkt vid förhandlingarna inför Riokonferensen har varit att också dessa skulle präglas av ett integrerat synsätt, dvs. ett synsätt där man inte ser miljön som en enskild sektor, oberoende av utvecklingen i övrigt. Det är utskottets uppfattning att en förståelse av sambanden mellan miljö och utveckling utgör en viktig förutsättning för såväl förståelsen av behovet av bistånd som för att biståndet — liksom u-ländernas utvecklingspolitik — ges en utformning som medverkar till att långsiktigt lösa utvecklingsproblemen. UNCED lyckades enligt utskottets uppfattning slå fast de nära sambanden mellan miljö och utveckling. De svenska biståndsorganens verksamhet har därmed, enligt utskottets mening, fått starkt stöd i de slutsatser som drogs i Rio.

SIDA har på regeringens uppdrag redovisat sin pågående och planerade uppföljning av UNCED. I denna redovisning noteras bl.a., att alla programområdena inom Agenda 21 har relevans för u-länderna, men att en del är av större betydelse för SIDA:s biståndsverksamhet än andra. I redovisningen betonas behovet av långsiktighet och landkännedom. SIDA framhåller nödvändigheten av en fortsatt betoning av miljöaspekterna i programmen för de svenska programländerna. Ett av SIDA:s analysinstrument, de s.k. miljöprofilerna, kan här spela en betydelsefull roll.

SIDA redovisar vidare hur integreringstanken på olika sätt avses hållas i fokus i det kommande verksamhetsplaneringen, bl.a. inom infrastruktursektorn, när det gäller jämställdhetsfrågorna och kvinnoinriktat bistånd och på områdena vatten/sanitet och transporter. Mot bakgrund av Agenda 21:s betoning på folkligt deltagande aviserar SIDA fortsatt engagemang på sådana områden inom vilka den folkliga förankringen sedan länge varit en ledstjärna, t.ex. undervisningssektorn, liksom på bl.a. naturresursområdet. SIDA framhåller att etablerandet av ett allmänt miljömedvetande är en förutsättning för att miljöproblemen skall kunna lösas på sikt. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att SIDA avser fördjupa arbetet med att göra miljökonsekvensbedömningar av i princip alla insatser.

Utskottet delar vissa av motionärernas synpunkter beträffande t.ex. behovet av uppföljning av Agenda 21 och betydelsen av att miljöhänsyn tas i alla typer av biståndsprojekt. Utskottet anser att SIDA:s aviserade fortsatta arbete med miljö- och utvecklingsfrågorna ligger väl i linje med vad motionärerna anför i dessa avseenden. Utskottet utgår från att även de andra statliga biståndsorganen i sin verksamhet kommer att följa upp UNCED-besluten och på lämpligt sätt redovisa detta arbete.

Med det anförda anser utrikesutskottet att de nu aktuella yrkandena i motion Jo2 (v) bör besvaras.

I motion Jo4 (kds), yrkande 8, samt i motion Jo5 (-), yrkande 8, föreslås att regeringen skall verka för att FN:s biståndsmål om 0,7 % av BNI uppfylls. I bl.a. motion Jo2 (v) uttrycks oro för att Sverige skulle ha svårare för att verka för ett uppfyllande av FN-målet som en följd av den tillfälliga nedskärningen av den svenska biståndsvolymen i enlighet med regeringens proposition 1992/93:50.

Utskottet konstaterar att Sverige sedan länge uppfyller FN:s biståndsmål om 0,7 % av BNI. I tidigare betänkanden (bl.a. 1991/92:UU15) har utskottet framhållit, att Sverige bör verka för att också andra OECD-länder uppfyller detta mål. Vad beträffar den svenska biståndsvolymen anges i utskottets yttrande i anledning av regeringens föreslagna åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin (1992/93:UU4y) bl.a. att en återgång till den svenska 1-procentnivån, som också är en internationellt betydelsefull symbolfråga, bör ske så snart det akuta statsfinansiella läget tillåter.

Vad beträffar Riokonferensen och frågan om biståndet konstaterar utskottet att Sverige agerat aktivt för att UNCED skulle resultera i

åtaganden från givarländerna att öka det officiella biståndet till FN:s 0,7-procentmål. Denna målsättning bekräftades i Rio, även om ett beslut om tidsplaner inte kunde fattas.

Resursfrågan blev inte desto mindre central i Rio. I Agenda 21 görs en grov uppskattning av kapitalbehovet för att genomföra de åtgärder som föreslås i dokumentet: U-länderna skulle behöva satsa sammanlagt över 600 miljoner USD per år under 1993–2000. Av denna summa skulle ca 125 miljarder USD per år behövas i form av bistånd. Den senare summan är mer än dubbelt så stor som den som i dag totalt ges i bistånd till u-länderna. Behovet av ökade resurser allmänt till miljö och utveckling, liksom behovet av ökat bistånd för dessa ändamål, slogs således tydligt fast av UNCED. Utskottet konstaterar att SIDA, efter samråd med Utrikesdepartementet, påbörjat en genomgång av internationella konventioner på miljöområdet för att få en bättre bild av vilka åtaganden Sverige har inom ramen för dessa när det gäller resursöverföringar till u-länderna. Utskottet utgår från att regeringen också i andra avseenden fortsätter det aktiva arbetet för att förverkliga de målsättningar som bekräftades av världssamfundet i Rio, inbegripet 0,7-procentmålet.

Därmed anser utskottet att yrkande 8 i motion Jo4 (kds) samt yrkande 8 i motion Jo5 (-) bör besvaras.

I Vänsterpartiets motion Jo2, yrkande 18, föreslås en avskrivning av u-ländernas skulder, alternativt ett utbyte av skulder mot miljöinsatser.

Utskottet har tidigare vid flera tillfällen behandlat frågan om u-ländernas skuldsituation, senast i utskottets betänkande 1991/92:UU15 om det internationella utvecklingssamarbetet. Där underströks bl.a. vikten av att Sverige även fortsättningsvis strävar efter samlade och långsiktiga åtgärder på skuldområdet. Vidare framhölls att de mest skuldsatta u-länderna, enligt utskottets uppfattning bör uppmuntras att föra en målmedveten strukturanpassningspolitik inriktad på långsiktig tillväxt, med utgångspunkt från resp. lands speciella ekonomiska och sociala förutsättningar och problem. För de allra fattigaste och mest skuldtunga länderna är det nödvändigt också med ytterligare insatser. Utskottet har tidigare konstaterat att i-länderna även har ett särskilt ansvar för att driva en ekonomisk politik som kan åstadkomma en hög och uthållig tillväxt i ett globalt perspektiv.

Riokonferensen erbjöd ett unikt tillfälle att diskutera framtida behov av resursöverföringar från i- till u-länder. Utskottet konstaterar att också skuldfrågorna getts ökad uppmärksamhet i och med UNCED. Som framhålls i regeringens skrivelse kommer formuleringarna om finansieringsfrågorna i Agenda 21 att bidra till att göra resursöverföringarna till en fortsatt central punkt i relationerna mellan i- och u-länder. Mot denna bakgrund utgår utskottet från att regeringen, såväl bilateralt som i internationella fora, fortsätter att aktivt verka för att insatser i form av skuldlätnadsåtgärder görs för de fattigaste länderna samt för att ytterligare skuldreduktioner kan komma i fråga också för andra relevanta länder, t.ex. de som är föremål för uppmärksamhet inom Parisklubben.

Därmed anser utskottet att yrkande 18 i motion Jo2 (v) bör besvaras.

1992/93:UU2y

Motion Jo3 (s), yrkande 3, samt motion Jo5 (-), yrkande 4, tar upp frågan om de militära resursernas användning för miljöändamål samt den FN-studie som utarbetats i ämnet.

Som nämns i regeringens skrivelse om UNCED har Sverige drivit frågan om militära aktiviteter och miljön. Utskottet har tidigare påpekat (i betänkande 1991/92:UU22 om internationella miljöfrågor) att den FN-studie, som utarbetats under svenskt ordförandeskap, borde kunna utgöra en grund för överföring av diverse militära resurser till miljöområdet. Det svenska aktiva förberedelsearbetet inför UNCED syftade till att rikta ökad uppmärksamhet på möjligheterna att använda militär teknik och militära kunskaper för miljöändamål samt på vikten av strikta miljönormer för militära aktiviteter i fredstid. Tyvärr får konstateras att detta arbete inte rönt större framgångar. Resultat nåddes dock bl.a. i Riodeklarationens principer 24 och 25 samt i Agenda 21 i avsnitten om miljöfarligt avfall resp. om finansiering. Utskottet utgår från att regeringen, trots dessa motgångar, fortsatt driver dessa frågor på sätt som den finner ändamålsenliga.

Därmed anser utskottet att yrkande 3 i Jo3 (s) samt yrkande 4 i Jo5 (-) bör besvaras.

Stockholm den 24 november 1992

På utrikesutskottets vägnar

Daniel Tarschys

I beslutet har deltagit: Daniel Tarschys (fp), Pierre Schori (s), Alf Wennerfors (m), Mats Hellström (s), Pär Granstedt (c), Karl-Erik Svartberg (s), Inger Koch (m), Nils T Svensson (s), Margareta Viklund (kds), Karl-Göran Björnsmark (fp), Kristina Svensson (s), Göran Lennmarker (m), Lena Boström (s), Richard Ulfvengren (nyd) och Alf Eriksson (s).

Från Vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleanten Bertil Måbrink (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.

Meningsyttring av suppleant

Meningsyttring får avges av suppleant från Vänsterpartiet, eftersom partiet inte företräds av ordinarie ledamot i utskottet.

Bertil Måbrink anför:

Riokonferensen betydde inledningen på ett globalt samarbete för en hållbar utveckling. I-länderna har ett stort ansvar för att bistå u-

länderna vid genomförandet. Hela vårt samarbete med u-länderna måste präglas av ansvaret för den globala miljön. Det femte biståndsmålet — miljömålet — skall vägleda hela den svenska biståndspolitik, inte enbart SIDA:s verksamhet. Särskilt viktigt är att Sverige driver detta i Världsbanken.

Om u-länderna, särskilt de minst utvecklade länderna, skall ha någon möjlighet att genomföra Agenda 21, måste de få omfattande nya och additionella finansiella resurser. De länder som redan har uppnått biståndsmålet 0,7 % av BNP skall, som det heter i Agenda 21, uppmuntras att "bidra till de gemensamma ansträngningarna för att tillskjuta de betydande extraresurser som måste mobiliseras".

För Sverige, som har uppnått 0,7-procentsmålet, betyder detta att miljöbistånd för genomförandet av Agenda 21 skall finansieras utöver biståndramarna. Dessutom bör Sverige i det fortsatta UNCED-arbetet verka för additionell finansiering utifrån de förslag som framkommit, exempelvis en global miljöskatt, avgifter på olja och kol, skatt på vapenhandel.

Mot bakgrund av det anförda yrkar jag bifall till motion 1992/93:Jo2.

